

De Heidenhoek land van de zandwegen

Beschrijving Landschapsmonument

**De Heidenhoek
land van de zandwegen**

Inhoudsopgave

Pag 5	Omschrijving
	1. Toelichting algemeen
	2. Omschrijving
	3. Toelichting van de ontstaansgeschiedenis
pag 6	4. Ligging en afperking
	Achtergrond
pag 7	5. Ontstaan
pag 7	6. Historische kaarten
pag 8	7. Hydrologie en bodem
	8. Flora en fauna
pag10	9. Archeologie en Cultuurhistorie
pag 12	10. Veldnamen en historie
pag 13	11. Recente geschiedenis
	Waarden en wensen
pag 14	12. Wat moet bewaard worden?
pag 14	13. Wat is hiervoor nodig.
pag 15	14. Welk wensbeeld voor de toekomst ligt hier.
	15. Welke natuur- en landschapselementen profiteren hiervan?
	16. Maatschappelijke kosten en batenanalyse: welk businessmodel ligt hier?
pag 16	Partijen
	17. Wie is de eigenaar?
	18. Wat wil de eigenaar?
	19. Hoe kijken zij aan tegen dit Landschapsmonument aan?
	20. Welke actoren/partners zijn aanwezig of denkbaar?
	21. Beschrijver van dit landschapsmonument
	22. Bronnenlijst
pag 17	Opties
	23. Welke kansen en bedreigingen liggen hier?
pag 18	24. Welk overheidsbeleid is van belang?
	25. Is er een vorm van bescherming?
	26. Biedt dat kansen?
	27. Wat is nog een Black box?
	28. Welke subsidie/ financiering /steun/ hulp is denkbaar
pag 19	Bekendheid
	29. Welk beeld/archiefmateriaal is er?
	30. Welke publiciteit kan gezocht worden?
	31. Plaatsing op Wikipedia mogelijk
	32. Is er een activiteit om dit Landschapsmonument mee te verbinden?

1. Toelichting algemeen

De Heidenhoek is een buurtschap ten zuiden van het dorp Zelhem met een kenmerkend oud cultuurlandschap en een bijzonder netwerk aan zandwegen. Dit landschap bestaat uit dekzandrelief met dekzandruggen en -kopjes. Het coulisselandschap kent een afwisseling van cultuurgronden, weilanden en bolle akkers met er tussen bosjes, houtsingels en andere natuurelementen. Tot eind 19e eeuw was een groot gebied nog woeste grond, vooral heide.

2. Omschrijving

In het gebied vind je een uitgebreid netwerk van zandwegen. Voor een intensief gebruikt en bewoond agrarisch landschap is de omvang van dit zandwegenpatroon uniek in de Achterhoek. In de vorige eeuw zijn verschillende wegen geheel of gedeeltelijk verhard. Daarmee ging een aanzienlijk deel van alle zandwegen verloren. Geheel of gedeeltelijk als zandweg bestaan hier nog de Brunsveldweg, Vloedweg, Barinkweg, Garvelinkweg, Schovenweg en Stadsedijk. En ook het Kolk-stroeterpad. Langs de Schovenweg en de Stadsedijk is al een verhard fietspad aangebracht. Verder zijn er zandwegen zonder naam, of een niet door een bord aangeduide naam zoals Brugginkheide.

De Garvelinkweg is in zijn geheel een zandweg

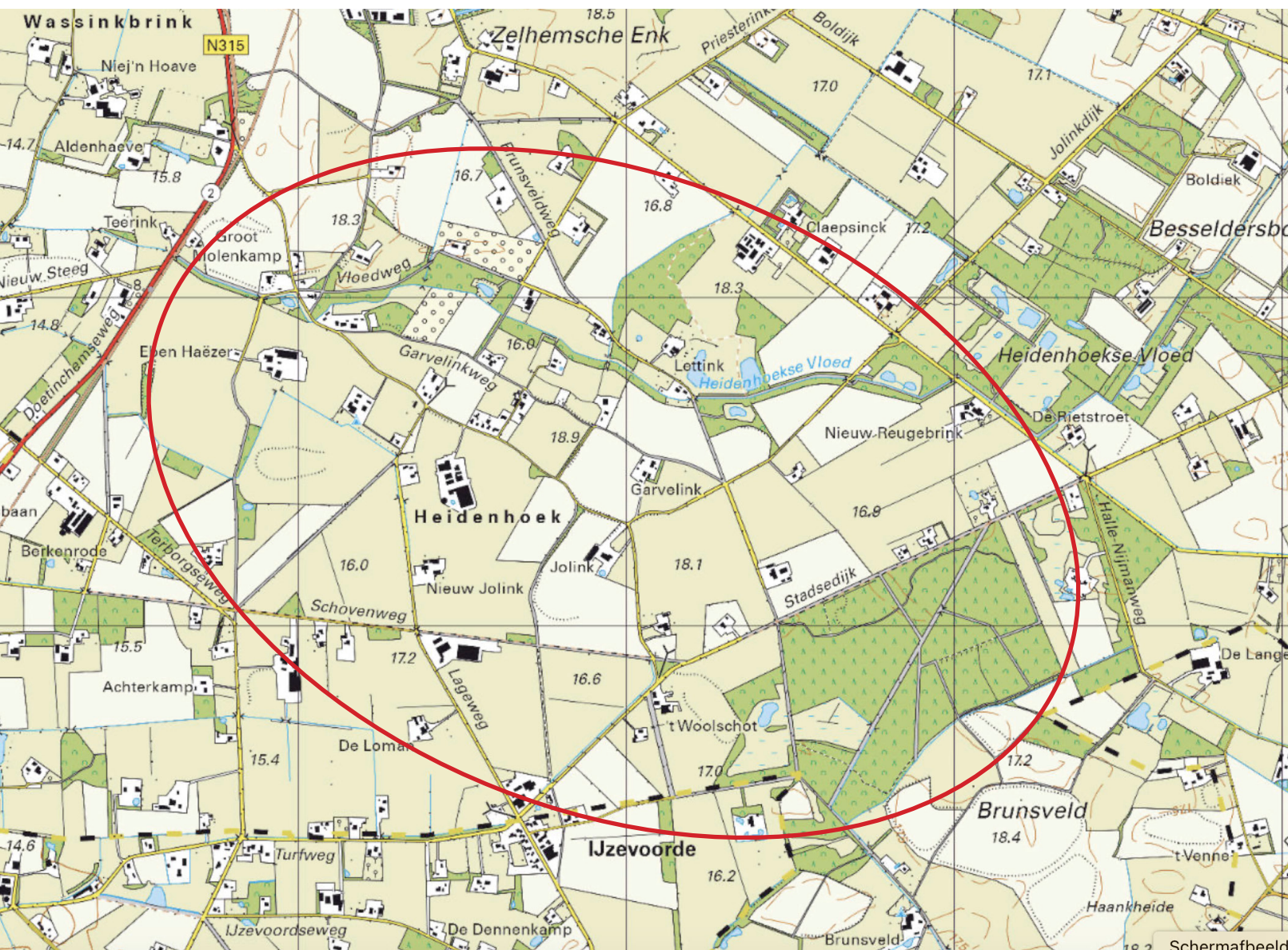
3. Toelichting

Het netwerk van zandwegen is ontstaan in de vroege middeleeuwen toen de bewoning op de hoger gelegen gebieden begon. Er zijn in de loop der tijd een aantal doorgaande wegen ontstaan, o.a. van Hengelo en Zelhem via Slangenburg naar Terborg en van Doetinchem via Halle naar Groenlo. Voor de bereikbaarheid van de korenmolens, het latere veevoederbedrijf werd de huidige Heidenhoekweg begin 20e eeuw al voorzien van enige verharding; eerst met slakken afkomstig van de ijzergieterijen (in de volksmond toen de slakweg genoemd) en later een asfaltverharding met goede fundering. Om de overige ontsluitingswegen ook in de natte perioden begaanbaar te houden werden deze tussen 1950 en 1960 voorzien van klinkerverharding. Nadat de zuivelfabriek in Zelhem werd

gesloten kregen de boeren melkopslag op eigen terrein. Ten behoeve van de melktankwagens werd vanaf de verharde weg ook een verharding aangelegd tot op het erf. Desondanks bestaat hier nog een aanzienlijke lengte van de wegen als zandweg. Vroeger was er geen geld voor verharding of werd er geen prioriteit aan gegeven; tegenwoordig heeft een zandweg een landschappelijke meerwaarde.

4. Ligging en afperking

De buurtschap Heidenhoek wordt aan de westzijde begrensd door de buurtschap Wassinkbrink; aan de noordzijde door het dorp Zelhem, aan de oostzijde door de Nijmansedijk, de Stadsedijk en de Turfweg en aan de zuidzijde door de Bultensweg (gem. Doetinchem). In 1885 werd de spoorbaan aangelegd van Doetinchem via Zelhem naar Ruurlo. Hierdoor kwam er een harde grens tussen de Wassinkbrink en de Heidenhoek en ging de aanleg ten koste van het landschap en de rust van het platteland. Deze spoorbaan werd in de oorlogsjaren 40-45 door de bezetter opgegraven en afgevoerd. Na de oorlog werd de spoorbaan weer aangelegd van Doetinchem tot Zelhem en alleen gebruikt voor goederenvervoer. In 1972 werd de spoorlijn definitief opgeheven. In 1993 werd op de plaats van deze spoorbaan een geasfalteerd fietspad met verlichting aangelegd vanaf de fietstunnel bij de Bultensweg tot de bebouwde kom van Zelhem, waardoor voor fietsers een veilige fietsroute ontstond van Zelhem naar Doetinchem.

Topografische kaart van de Heidenhoek.

ACHTERGROND

5. Ontstaan

De bodemopbouw van dit gebied bestaat hoofdzakelijk uit zand- en grindafzettingen van de Rijn waarop in latere tijd door zandverstuivingen dekzandruggen zijn ontstaan. Na de laatste ijstijd (vanaf ca. 10.000 jr. v. Chr.) ontstonden er de zgn. oerbossen. Door de mens werden in de loop van de tijd grote delen ontbost en hutten gebouwd en werd de grond gebruikt voor de teelt van gewassen. Als de grond na een paar jaar onvruchtbaar en uitgeput was, werden deze gebieden door de bewoners verlaten op zoek naar een nieuwe woon-leeflocatie. Vanaf de middeleeuwen nam de druk op de grond toe. Doordat er o.a. teveel vee graasde, verloor het gebied zijn vruchtbaarheid en ontstonden flinke heidevelden en zandverstuivingen met op grote schaal woeste zandvlaktes. Op deze woeste vlakten groeiden later weer spontaan heide en struiken. Het is logisch dat veel bewoners het gebied verlieten toen de grond uitgeput was.

6. Historische kaarten

De naam Heidenhoek wordt al in documenten uit 1495 genoemd. In het 2e Markeboek, dat in 1598 begint, worden al een aantal boerderijen in de Heidenhoek genoemd. Tickink, Brugginck, De Loman, Wooschot, Molenkamp, Garvelink, Lettink, enz. (zie ook hoofdstuk 10 Veldnamen en historie). Al deze boerderijen waren via zandpaden bereikbaar. Op de kaart van de Heidenhoek uit 1845 is te zien dat er vele paden kriskras door het gebied liepen.

Kaart getekend door 1e luitenant Van Brien van Ramerus 1844-1845. Bron: historische topografische atlas.

De Heidenhoekse Vloed

7. Hydrologie

Het hoger gelegen deel van de Heidenhoek watert af naar de lagere randgebieden; aan de noordzijde op de Heidenhoekse Vloed en de Halse Vloed en aan de zuidzijde op diverse watergangen; al het water stroomt uiteindelijk in de Wittebrinkse Beek. Het grondwaterpeil varieert in hoogte en is vooral afhankelijk van de hoeveelheid neerslag in de winter en het voor- en najaar. Door de klimaatverandering worden de verschillen tussen droge en natte jaren extremer, waardoor er periodiek verdroogde watergangen ontstaan en er in andere jaren overvloedig water is dat ook weer snel afgevoerd wordt. Op een aantal plaatsen stroomt kwelwater, afkomstig van het hoger gelegen Oost- Nederlands plateau, in de Heidenhoekse vloed, o.a. uit het zuidelijk talud langs het Lettinkpad nabij de Jolinkdijk en uit het natuurgebied Heidenhoekse Vloed. Ook de kwelwaterstromen zijn afhankelijk van voldoende neerslag in het Oost-Nederlands plateau, maar het duurt veel langer voordat deze effect hebben.

8. Flora, Fauna en Landschap

Opvallend in het landschap van de Heidenhoek zijn de zandwegen en -paden met hun mooie bermen. Veel flora en fauna vindt hier nog een heenkomen. Schrale en goed beheerde bermen zijn aantrekkelijk voor vele insectensoorten en ook de herpetofauna (reptielen en amfibieën), vogels en zoogdieren vinden hier hun leefomgeving. Met name karakteristieke plantensoorten hebben hier hun groeiplek. Het onderzoek van de begroeiing langs het Kolkstroeterpad en haar bermen leverde zoveel plantensoorten op, dat dit pad in de ruilverkaveling werd gespaard. Ook de Vloedweg kent een mooie variatie met prachtige bremstruwelen. Langs de Vloed liggen poelen, omzoomd door schraal grasland; daarin vinden we ook zeldzame soorten. Sommige kavels worden nog begrensd door houtsingels en heggen; op die plekken is het coulisselandschap nog herkenbaar. Ook de hoogteverschillen tussen de oorspronkelijke bouwlanden en de hooiweiden zijn nog goed zichtbaar.

FLORA: In dit gebied komen in de bermen o.a. de volgende planten voor: grasklokje, vlasbekje, struikheide, boerenwormkruid, bosanemoon, wilde kamperfoelie en echte koekoeksbloem. Bij de poelen langs de Heidenhoekse Vloed en langs het Lettinkpad groeien o.a. gewone vogelmelk, kleine zonnedauw, grote ratelaar, klokjesgentiaan, teer guichelheil en diverse orchideeën soorten, zoals de gevlekte orchis en moeraswespenorchis. Ook langs het Kolkstroeterpad is bijzondere flora te vinden. Uit een onderzoek in 1994 door floristen bleken er toen langs dit pad maar liefst 137 soorten wilde planten voor te komen; waaronder struikheide en dopheide. Op een wel heel bijzondere plek, de bodem van de ijsbaan, ontdekte dhr. David Douwes in de jaren '80 een specifieke plantengemeenschap met veel zeldzame dwergsoorten. Bij de floristen heet Dierssen Halfweg sindsdien "het ijsbaantje van Douwes".

Putter op een ingezaaide akkerrand

FAUNA: Verspreid over het gebied zijn bosschages en houtwallen, waarin diverse vogels nestelen, naast soorten zoals groene - en grote bonte specht, houtduif, ekster en Vlaamse gaai. Ook komen hier veel kleine struweelzangers voor. De torenvalk en buizerd zijn de meest in het gebied voorkomende roofvogels. De holenduif, boerenzwaluw en steenuil broeden vnl. op of bij de erven. Er zijn veel steenuilkasten geplaatst, waarvan de soort in redelijk aantal gebruik maakt. De fazant en patrijs zijn vooral alleen nabij graanakkers te vinden. Putters en geelgors komen net als de patrijs ook af op de ingezaaide akkerranden. De ree, das, boomkikker, gewone pad, kleine watersalamander en kamsalamander zijn vooral in de omgeving van de oevers van de Heidenhoekse Vloed en rondom de diverse plassen te vinden.

Jonge steenuilen

Boomkikker

9.Archeologie en Cultuurhistorie

Archeologie

Onderzoek in Zelhem e.o. is vooral gedaan bij graafwerkzaamheden voor de aanleg van de rondweg om Zelhem en voor de ontwikkeling van industrieterrein Vinkenkamp in 2016. Er zijn vondsten uit het Neolithicum, Bronstijd, IJzertijd en de vroege Middeleeuwen gedaan en sporen van nederzettingen aangetroffen. Ook zijn resten van een grafheuvel of kringgreppel gevonden. In het gebied De Heidenhoek zelf zijn geen geregistreerde opgravingen geweest. Wel zijn er door particulieren in het gebied Heidenhoek-Nijman meerdere vuurstenen vuistbijlen gevonden. Deze vuistbijlen en nog andere vondsten zijn te zien in Museum Smedekinck in Zelhem.

Prehistorische vuistbijlen in museum Smedekinck

Cultuurhistorie

De landbouw vormt in de Heidenhoek de belangrijkste bron van inkomsten. Vroeger was er vooral heide waarop de boeren hun schapen en koeien lieten grazen en er waar heiplaggen werden gestoken voor de potstal. In het voorjaar werd de mest uit de potstal op de akkers gebracht, waardoor er na eeuwenlang gebruik, bolle akkers ontstonden. Op deze bolle akkers werd vooral graan geteeld. Op een aantal plaatsen zijn deze bolle akkers nog goed waarneembaar. (Zie foto pag. 13). Met de komst van de kunstmest omstreeks 1900 is geleidelijk alle heide ontgonnen, bemest en omgezet naar landbouwgrond en in de natte gebieden vooral naar hooiland. Voor het ontginnen werden een aantal ontsluitingswegen voor de nieuw ontstane kavels aangelegd. De Barinkweg was vroeger een zgn. lijkweg, waarlangs de begrafenisstoet vanuit de Heidenhoek naar de kerk en de begraafplaats in het dorp ging. Halverwege passeerde de stoet Lempkes beumken, het punt dat men vanuit de kerktoren kon zien. Had de stoet dat punt bereikt dan kon de koster met het luiden van de klokken beginnen.

Langs de doorgaande zandwegen werden in 1947 ter bevordering van het toerisme zgn. VRIGA paden* aangelegd. Het zijn smalle fietspaden, tegenwoordig vaak met half verharding zodat ze beter begaanbaar zijn dan de modderige of mulle zandpaden. Aangezien de VRIGA organisatie niet meer bestaat is de Gemeente Bronckhorst nu verantwoordelijk voor beheer en onderhoud. Door de gemeente worden vanaf 2020 de oude cultuurhistorische VRIGA paaltjes vervangen door zgn. "Achterhoekers"; nieuwe betonnen paaltjes met het logo van de gemeente op de schuine bovenzijde.

**VRIGA stond voor Vereniging voor Rijwielpaden in de Gelderse Achterhoek. Deze werd opgericht in 1947 ter bevordering van het fietstoerisme in de regio. Links zo'n paaltje. Rechts de moderne 'Achterhoeker' met het logo van de gemeente Bronckhorst.*

Het Boeyinkcomplex (bron Funda)

De melk werd vroeger tot in de 20e eeuw op de boerderij verwerkt tot kaas en boter maar vanaf 1902 kon de melk naar de nieuwe zuivelfabriek in Zelhem worden gebracht. Het graan ging naar de molenaar. Al in 1869 werd er een windmolen in de Heidenhoek gebouwd. Deze wordt in 1915 afgebroken en door een met dieselmotor aangedreven graanmolen vervangen. De molenaar ontwikkelde zich later tot veevoederfabrikant. Op het terrein was ook een laadperron, een weegbrug en een typisch diepvrieshuisje. Er vestigde zich ook een smid, en naast de maalderij was een bakkerij/ kruidenierszaak. Door Boeyink werden in de jaren dertig nabij het bedrijf een aantal

karakteristieke, identieke woningen gebouwd. (foto pag 12). Eerst bedoeld voor zijn kinderen, later werden deze verkocht of verhuurd. Nabij de Heidenhoek waren al jaren ook verschillende klompenmakers actief o.a. in IJzevoorde en Wassinkbrink.

In 1926 werd hier op initiatief van Ds. Van Dijk uit Doetinchem het zondagsschooltje Josia gebouwd. Het in gebruik gebleven tot 1988; momenteel is het particulier bezit en in gebruik als vakantiehuisje. Al voor de 2e wereldoorlog was er het café Dierssen Halfweg tussen Doetinchem en Zelhem. De eigenaar had ook een ijsbaan op het terrein, waar veel buurtbewoners leerden schaatsen en veel plezier beleefden. Voor de kinderen was er een prachtige speeltuin. Met het sluiten van café Dierssen Halfweg in 1997 verdween de laatste horeca uit De Heidenhoek.

Voormalig zondagsschoolgebouwtje

In de Heidenhoek ontstond een hechte woongemeenschap met een actieve buurtvereniging die is opgericht in 1945. Elk jaar worden er voor de leden een buurtfeest, fietstochten en vele andere activiteiten georganiseerd.

10. Veldnamen en historie

De Heidenhoek kent enkele tientallen boerenerven met een lange historie die terugvoert tot de middeleeuwen. Het centrale gedeelte van het gebied langs wat nu de Heidenhoekweg heet, kenmerkt zich door het typische kampenlandschap, een dekzandrug die zich uitstrekt vanwaar het beekje de Vloed onder de weg doorgaat tot aan de bossen van landgoed Slangenburgh. In dit gebied bevinden zich de oudste hoeves. We noemen Brunsveld (1244), Wissink(1341), Wooschot(1341), Bruggink (1378), t Hoge Buunk(1378), Tenk(1381), Weetink(1382), Garvelink (1400), Priesterink(1402), Lettink(1464), Klaapsink(1473), Molenkamp(1486), Jolink (1529), Tiecken(1608), Barink (1610), en De keizer(1829). De jaartallen geven het oudste vermeldingsjaar aan, maar de hoeves kunnen uiteraard ouder zijn. De oudste hoeves bevinden zich bijna allemaal aan de rand van een kamp of es. Op onderstaande kaart is dat goed te zien. De Heidenhoekweg heette vroeger Groene Weg naar Zelhem, Weg van Slangenburgh naar Zelhem, Heidenhoekse Buurtweg en Slakweg. De laatstgenoemde benaming had te maken met de verharding in het begin van de twintigste eeuw d.m.v. hoogovenslakken van de ijzergieterijen uit Gaanderen.

De dijken en wegen hebben de namen van vele van deze boerderijen: Priesterinkdijk, Jolinkdijk, Garvelinkweg, Barinkweg, Brugginkheide.

Alle hoeven hadden bepaalde rechten om heideplaggen te steken in de veengebieden, maar ook plichten zoals de jaarlijkse roggebroodlevering die nu nog op Hemelvaartsdag wordt gehouden bij de Muldersfluite op de grens van Zelhem en Hengelo.

Bron: www.oudzelhem.eu www.topotijdreis.nl

Topografische kaart Zelhem 1930

Enk met zicht op het zondagsschoolgebouwtje. Foto: Fred van Daalen

11. Recente Geschiedenis

In de voorgaande eeuwen werd op de hoge bouwlanden vooral graan, zoals rogge verbouwd. De lagere cultuurgrond was vooral grasland (weide of hooiland). Tegenwoordig wordt op de hoge akkers gras en afwisselend graan en mais geteeld. Op de lagere gronden vinden we wei- en hooilanden en soms ook mais. Hier en daar wordt een kavel verhuurd voor de aardappel- of bloembollenteelt, waarbij in de regel veel pesticiden worden gebruikt. Op enkele percelen worden graszoden geteeld en er is een boomkwekerij. Sommige boeren hebben naast of na hun boerenbestaan een campingplaats en/of vakantiehuisjes of een B&B op hun terrein ingericht, net als wat buitenlui. Ook worden bij een aantal bedrijven zuivel- en vleesproducten aan huis verkocht. De productie bij veevoederbedrijf Boeyink werd na een bedrijfsovername in 2010 beëindigd. Het complex van de veevoederfabriek, de silo en de bakkerij hebben deels hun oorspronkelijke gevels en uitstraling behouden. Het veevoederbedrijf is omgebouwd tot een wooncomplex met 4 woningen.

Veel boerderijen worden nu bewoond door buitenlui; mensen die hun inkomen niet meer uit de landbouw of veeteelt halen. Soms zijn dit de (klein)kinderen van de boer, maar ook regelmatig komen mensen van elders hier wonen.

11A Toerisme en recreatie

Doordat het befaamde Pieterpad de mooie delen van de Heidenhoek doorkruist, kan heel Nederland gemakkelijk het mooie landschap ontdekken. In de Heidenhoek zijn campings en B&B's, maar horeca en zelfs een openbaar sanitair ontbreekt. Ook zou een tentoonstelling, museum of interactief medium deze bezoekers beter kunnen bedienen, waardoor de Heidenhoek meer bekendheid en daardoor meer bezoekers krijgt. De recreanten hebben de mogelijkheid om verschillende routes te kiezen die in of door de Heidenhoek lopen. De zandwegenroute is een initiatief van Stichting Achterhoek weer Mooi om wandelaars het zandweggevoel mee te geven en hen onderweg wat van de geschiedenis van de regio te laten zien. Er is een boekje waarin de Oral

IJsbaan Halfweg

History van de Heidenhoek wordt belicht. Ook is er het wandelnetwerk met de paarse route "Um Tiecken", die de mooie plekken in de Heidenhoek aandoet. Verder de TRAP-route, de zes-landschappenroute, de ruiterroute, de huifkartocht en de klootschietroute. Naast de recreatie als wandelen, fietsen en paardrijden zijn er ook mogelijkheden voor mountainbikers, survivals en bij winterse omstandigheden voor schaatsers op de ijsbaan Dierssen Halfweg.

WAARDEN EN WENSEN

12. Wat moet bewaard blijven?

De bestaande zandwegen en paden en hun fraaie bermen dienen zoveel mogelijk bewaard en goed onderhouden te worden. Nu op veel plekken het prikkeldraad verdwijnt omdat de koeien niet meer geweid worden, moet voorkomen worden dat bermen bij het land aangetrokken worden. Een aantal zandwegen dreigt nu al door te weinig gebruik van verkeer of landbouwmachines dicht te groeien en een zgn. groene weg te worden. Om dit te voorkomen zal de top laag geregeld moeten worden afgeschaafd en omgezet. De gemeente heeft hiervoor speciale machines in gebruik. De verharde fietspaden (voorheen VRIGA-paden) langs de Schovenweg en de Stadsedijk worden wel onderhouden. Om stofoverlast en slechte begaanbaarheid tegen te gaan is een groot aantal zandwegen ten dele bestrooid met steenslag die wordt vastgereden. Het karakteristieke beeld is daardoor behouden, maar het

De vijf identieke arbeiderswoningen

substraat en ook het onderhoud is veranderd. De gemeente Bronckhorst houdt toezicht op de staat van de onverharde wegen en pleegt regelmatig onderhoud. Geomorfologisch zijn nog mooi de oorspronkelijke hoogteverschillen zichtbaar. Deze zijn een drager van de cultuurhistorie en aantrekkelijkheid van de Heidenhoek. Nivellering moet worden voorkomen. Het siert de gemeente, de eigenaar en betrokken partijen dat het Boeyink-complex zijn karakteristieke uitstraling heeft behouden. Dat geldt ook voor de typische arbeidershuisjes en het zondagsschooltje.

13. Wat is hiervoor nodig?

Aangezien het allemaal zandwegen betreft eigendom en in beheer bij de Gemeente zal in het beheersplan Wegen een extra post specifiek voor het onderhoud deze zandwegen moeten worden opgenomen. Controle en evt. handhaving is nodig om de gemaakte afspraken na te komen.

14. Welk wensbeeld voor de toekomst ligt hier?

De Heidenhoek, een streek met een blijvende herkenbaarheid wat betreft natuur, landschap en cultuurhistorie, waar het goed wonen, leven en recreëren is. De ontstaansgeschiedenis van de buurtschap met het Boeyink-complex, de arbeiderswoninkjes, het zondagsschooltje, het ijsbaantje en de voormalige spoorbaan zijn zoveel mogelijk authentiek en herkenbaar. Net als de originele, bijzondere landschaps- en infrastructuur, waarin zandwegen en -paden en hun bermen een belangrijk element vormen. Ook de ontginning en de landbouwontwikkeling met haar karakteristieke hoogteverschillen van de percelen is blijvend zichtbaar. Door het gebied nog meer aantrekkelijk te maken en te houden worden niet alleen toeristen verrast, maar ook de lokale bezoekers aangetrokken. De Heidenhoek is bovenal een prima uitloopgebied vanuit Zelhem en Doetinchem.

15 Welke natuur- en landschapselementen profiteren hiervan?

Bermflora en -fauna en organismen van schrale omstandigheden en stuifzand. Bijvoorbeeld de zandbijen.

16 MKBA welk businessmodel ligt hier?

MKBA staat voor een maatschappelijke kosten- en batenanalyse. Deze kan bijdragen aan een financieel gezonde toekomst van het gebied. Als je dit combineert met een waardering van de bestaande waarden in het gebied en deze behoudt of een nieuwe invulling of functie geeft, zorg je voor een duurzame toekomst en kun je het coulissenlandschap beschouwen als 'de kip met de gouden eieren'. Het is niet eenvoudig om in dit stadium een heldere kosten- en batenanalyse te maken voor de parels in de Heidenhoek. Daarom is hier geen rekenkundige uiteenzetting gemaakt. De componenten die mogelijkheden hiervoor bieden zijn: Toerisme en recreatie (zie onder 11A), waarbij ook de potentie van het opzetten van horeca, een verhalentocht en samenwerking met SBB en IVN tot de mogelijkheden behoren. Landeigenaren kunnen (nog meer) gebruik maken van de subsidies voor (Agrarisch) natuurbeheer, wat de kwaliteit van het gebied ook ten goede komt. Ook zijn subsidies voor het landelijk gebied zoals die van LEADER wellicht aantrekkelijk. Tenslotte laat zowel het Boeyink-complex als ook het karakteristieke zondagsschooltje zien dat bij herbestemming er prachtige nieuwe functies in het gebied kunnen ontstaan waarbij de originele uitstraling grotendeels behouden blijft. Ook het Rood-voor-rood-beleid heeft op enkele plekken soms in de Heidenhoek al tot mooie nieuwe ontwikkelingen geleid.

PARTIJEN

17 Wie is de eigenaar?

Buurtschap/gemeente: in de Heidenhoek zijn de landbouwgronden en erven in particulier bezit; enkele percelen of stroken zijn eigendom van de Gemeente of van het waterschap Rijn en IJssel; Het natuurgebied Heidenhoekse Vloed en de ecologische verbindingszone langs de Vloed zijn van Staatsbosbeheer (SBB). De openbare (zand)wegen, paden en bermen zijn alle eigendom van de Gemeente.

18 Wat wil de eigenaar?

Verschillende bewoners en andere eigenaren hebben al eerder aangegeven te streven naar behoud van de identiteit, de eigenheid van dit gebied.

19 Hoe kijken zij aan tegen dit Landschapsmonument aan?

Velen zijn positief verrast zijn als wordt geprobeerd extra aandacht van de gemeente te krijgen voor behoud, beheer en onderhoud van de zandwegen en routes in de Heidenhoek. De bewoners zijn trots op hun Heidenhoek en de herontwikkeling en aandacht, ook voor de zandwegen, daar zijn de meesten positief over.

20 Welke actoren/partners zijn aanwezig of denkbaar?

Buitenlui, boeren en andere bewoners zijn inwoners van de Heidenhoek. Zij zijn verenigd in de Buurtvereniging De Heidenhoek. Naast de overheden en SBB zijn er actoren/partners voor behoud van dit gebied zoals: organisatie Pieterpadroute; diverse wandel- en fietsroutes, ruiterspadroute, Natuurijsbaan Halfweg, welk terrein ook gebruikt wordt door survivalclub Jan in het Touw en ook partijen als IVN, StAM en Heerlijkheid Slangenburgh.

21 Beschrijver van dit landschapsmonument

G. Lieverdink e.a.

H. Hilferink (StAMBassadeur)

22 Bronnenlijst

- Archief StAM; folder zandwegenroute.
- Oud Zelhem; diverse gegevens.
- De Gelderlander 2014-03-23 art. Henk Harmsen. - Wikipedia De Heidenhoek,
- TRAP Route boekje,
- SLG - Oral Hystory,
- ECAL,
- Overheden (gemeente, WRIJ, provincie)

OPTIES

23 Welke kansen en bedreigingen liggen hier?

Kansen voor versterking, uitbreiding in kwaliteit en kwantiteit en bekendheid van het unieke zandwegenstelsel; Herontwikkeling, functieverandering; Beter benutten Pieterpad bekendheid, meer wandelaars en andere recreanten; Verkoop aan huis van vlees en zuivelproducten;

Bedreiging: Landschap waarin gewerkt wordt is voortdurend onderhevig aan verandering. Verandering van eigendom betekent vaak een andere bestemming voor de grond. Enerzijds kan dit natuur zijn, maar economisch gezien is verkoop aan andere land- en tuinbouwers vaker voor de hand liggend. In een landschap waarin zowel burgers als loonwerkers, boeren en tuinders wonen en werken zijn soms tegenstrijdige belangen. Ook in de Heidenhoek is het mogelijk dat gronden anders gebruikt worden, waardoor het landschap verandert. Het is zaak dat de gemeentelijke overheid met duidelijke regelgeving waarborgen inbouwt die de kwaliteit van het landschap nu en in de toekomst bestendig maakt. Dit kan zijn door het beschermen van de geomorfologie, de biodiversiteit, de volksgezondheid en cultuurhistorische elementen zoals zandwegen en waardevolle bermen. De zandwegen kunnen verdwijnen door geleidelijke (semi)verharding. Dit is soms noodzakelijk om stuk rijden te voorkomen. Echter veel kenmerkende en bijzondere planten en dieren worden aangetrokken tot de oorspronkelijke zandwegen met ruwe, schrale zandwegbermen. Dit is veelal, ook bij gemeenten, niet bekend en verdient aandacht.

Ook het tegengaan van verrommeling door obstakels en bouwwerken is een bedreiging voor het landschapsbeeld. De onlangs gerealiseerde zendmast, is een voorbeeld dat beeldbepalend is en wellicht onomkeerbaar. Elders in de gemeente wordt grond met agrarische bestemming gebruikt voor zonnepanelen. Dergelijke ingrepen tasten het landschap ernstig aan, ongewenst in het prachtige Heidenhoekse landschap. Deze en meer bedreigingen hebben de voortdurende aandacht van StAM.

24 Welk overheidsbeleid is van belang?

Controle en handhaving van de gemaakte afspraken.

25 Is er een vorm van bescherming?

Delen van de Heidenhoek hebben een beschermde status. Zo zijn de ecologische verbindingszone langs de loop van de Vloed en het natuurgebied Heidenhoekse Vloed beschermd en vallen deze onder Staatsbosbeheer. De dekzandrug langs de Heidenhoekweg heeft een agrarische bestemming. De enk tussen de Vloed en dorp Zelhem en de weilanden grenzend aan IJzevoorde en boswachterij Slangenburg hebben de bestemming agrarisch met waarden, waardoor restricties gelden t.a.v. bijvoorbeeld hoogtes van bouwwerken etc.

26 Biedt dat kansen?

Kansen liggen vooral ook hierin dat bewoners zich sterk maken om het landschap zo te houden. Betrokkenheid is dus belangrijk. Ook de gemeente zal opmerkzaam kunnen worden gemaakt op eventuele bedreigingen.

27 Wat is nog een Black box?

Plannen van de grondeigenaren en van de gemeente; telecombedrijven, Waterschap en Provincie.

28 Welke subsidie/ financiering /steun/ hulp is denkbaar

Subsidies voor (Agrarisch) natuurbeheer, plattelandsfonds van de Feestfabriek, Hulp door buurtvereniging, StAM, IVN en misschien SBB.

Langs de Heidenhoekweg is het hoogteverschil in het landschap goed zichtbaar

Website heidenhoek.nl

Heidenhoek op Wikipedia

BEKENDHEID

29 Welk beeld/archiefmateriaal is er?

Bij ECAL, Oud Zelhem, TRAP, website Heidenhoek.nl

30 Welke publiciteit kan gezocht worden?

Wandelsportmedia, Landleven, De Naober en regionale media zoals dagblad De Gelderlander, Omroep Gelderland, lokale omroep Regio 8 en huis-aan-huisbladen Contact en Achterhoek Nieuws.

31 Plaatsing op Wikipedia mogelijk

De huidige presentatie dient te worden ge-update.

32 Is er een activiteit om dit Landschapsmonument mee te verbinden?

Heidenhoekdag of in combinatie met Buurtfeest ook voor externe bezoekers?

Samenwerking met Zelhem (Goa-dag) of Slangenburgdag?

Samenwerking met museum Smedekinck (wandelroute midwinterhoornblazen)

Schoolfeest IJzevoorde.

Bijeenkomst buurtbewoners Heidenhoek, Wassinkbrink en Winkelshoek

Stichting Achterhoek Weer Mooi

StAMbassadeur H.J.Hilferink

Tel. 06 22 30 26 99

email: hjhilferink@gmail.com

www.achterhoekweermooi.nl

